

תשובות קצרות

1. חיוב נטע רבעי בעציץ שאינו נקוב ובגדל במרפסת הבית / הרב יואל פרידמן
שאלה | האם יש לפדות פירות שנה רביעית למניין שנות ערלה, שגדלים על עצי פרי בעציצים שמצויים במרפסת של הבית?
תשובה | לגבי דין כרם רבעי יש מחלוקת, אם הוא נוהג בחו"ל אם לאו. דעת הגאונים¹ היא שכרם רבעי נוהג בחו"ל² ואילו דעת הרמב"ם³ היא שאין דין זה נוהג בחו"ל. נראה שהמחלוקת ביניהם היא האם רבעי דומה למעשר שני או שהוא המשכו של איסור ערלה שנוהג אף בחו"ל. וזו לשון הרשב"א (בבא קמא סט ע"א):⁴
 וכן כתב עוד [הרמב"ם] בהלכות מעשר שני בפרק ט' כשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא ע"כ... ועוד שהרי תלאה במעשר שני וכשם שאין מעשר שני בח"ל כך הרבעי שהוקש לו... אלא נ"ל פירושו [של הירושלמי] דלב"ש לא למדו אותו לכל דיניו אלא ממעשר... אבל לב"ה לא למדו אותו לגמרי ממעשר שני... וכיון שכן אף הוא אינו לומד ממעשר שני אלא לענין קדושתו... הא בזמן ומקום אינו למד ממנו משום דכתיב וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים ובשנה הרביעית וגומר דמשמע כל זמן שערלה נוהגת ובכל מקום שנוהגת נטע רבעי נוהג, ומעתה לדין נטע רבעי נוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ.
 ה'שלחן ערוך'⁵ הביא שתי דעות: ב'סתם' כתב שנוהג נטע רבעי בחו"ל, ודעה שנייה בשם 'יש מי שאומר', היא דעת הרמב"ם שאף כרם רבעי אינו נוהג בחו"ל. הרמ"א הכריע כדעת הגאונים, שיש לחלל רבעי מן הכרם גם בחו"ל, ופטר עצי פרי אחרים מן הרבעי; וכן הכריע גם הגר"א.⁶

1. שאילתות דרב אחאי, קדושים שאילתא ק; תוספות, ברכות לה ע"א ד"ה ולמאן; ר' יונה, כד ע"ב מדפי הרי"ף; רא"ש, ברכות פ"ו ס' א.
2. ולא נטע רבעי.
3. רמב"ם, הל' מאכלות אסורות פ"י הט"ו; הל' מע"ש פ"ט ה"א.
4. רמב"ן, ראש השנה ט ע"ב, מביא ראיה לדברי הרמב"ם מן הירושלמי, מעשר שני פ"ה ה"ב, שהוקש דין רבעי לדין מעשר שני - כמו שאין מעשר שני נוהג בסוריא, הוא הדין גם רבעי. וכן כתב גם הרשב"א שם ודחה את הראיה עי"ש. וע"ע רשב"א, ברכות שם; שו"ת הרשב"א המיוחסות, ס' קנו.
5. שו"ע, יו"ד ס' רצד סעי' ז.
6. ביאור הגר"א לשו"ע, יו"ד ס' רצד ס"ק כח. והוא אף דחה את ראיית הרמב"ם מן הירושלמי (ראה לעיל הערה 4), והוכיח משם להפך. לדעתו הירושלמי פוטר רבעי בסוריא רק בגוי, כי שם קי"ל שיש קניין לגוי להפקיע.

ובנד"ד אם אנו משווים את נטע רבעי למעשר שני, לכאורה יש לדמות לחיוב תרומות ומעשרות בעציץ שאינו נקוב שהוא מדרבנן⁷ ומברכים על ההפרשה. מאידך גיסא אם אנו משווים את נטע רבעי לאיסור ערלה, יש קשת רחבה של מחלוקת מן הקצה אל הקצה. אף שמעיקר הדין עציץ שאינו נקוב חייב בערלה, אך מבואר בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) שהסיבה לכך היא מפני ש'השורשין מפעפעיין', ולכן בעציצים כשלנו שעשויים מפלסטיק שהשורשים אינם יכולים לחדור את הפלסטיק - פטורים מערלה.⁸ אמנם יש מי שכתב שכל עציץ שאינו נקוב חייב בערלה,⁹ ולמעשה הכריע ה'חזון איש' שחייב מדרבנן בלבד.¹⁰ אחר כל זאת, יש לציין שגם אם נשווה נטע רבעי למעשר שני, אם אין ערלה בעציץ שאינו נקוב בוודאי שאין רבעי כמבואר בירושלמי (ערלה פ"א ה"א): ש'כל שאין לו ערלה אין לו רבעי'

וכך פסק הרמב"ם.¹¹ ולמעשה, יש להכריע שעץ פרי שגדל בעציץ במרפסת במנותק מן האדמה יש לחלל את הרבעי בלא ברכה בגלל כל הספקות שהובאו לעיל.

2. נתינת רשות לקטוף - על מי חובת הפרשת תרומות ומעשרות / הרב אהוד אחיטוב

שאלה | האם מותר לאדם לתת רשות לשכניו לקטוף עבורם מפירות גינתו, כשהם גם יפרישו תרומות ומעשרות?

תשובה | אסור למכור פירות טבל אף אם ידוע למוכר שהקונה יפריש תרומות ומעשרות כדין, כלשון המשנה (דמאי פ"ה מ"ח): 'אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך'. וכך נפסק להלכה ברמב"ם,¹² וב'שלחן ערוך'.¹³ 'לצורך' הוא כאשר התערבו לאדם פירות טבל בפירות מעושרים, וכדי לתקן את התערובת צריך לקחת פירות טבל אחרים ולהפריש מהם על פירות הטבל שבתערובת.¹⁴ במקרה כזה מותר למכור לו פירות טבל ובתנאי שידוע לנו שהוא מקפיד להפריש תרו"מ מפירותיו.¹⁵ אך במקרים אחרים אין למכור פירות טבל.¹⁶ טעם האיסור הוא מחשש תקלה - שהקונים או מקבלי המתנה לא יפרישו מהפירות, מתוך הנחה שהם כבר מתקונים.¹⁷ כמו כן יש מהפוסקים שכתבו שקיים גם איסור עצמי ליהנות הנאה ממונית מפירות טבל אף ללא חשש תקלה, על פי דברי

7. שבת קכח ע"א; רמב"ם הל' תרומות פ"ה ה"ט-ו-ה"ט"ז; ועי' כס"מ ורדב"ז לרמב"ם שם ה"ד.
8. הר צבי, זרעים ח"ב סי' טו אות ג; שו"ת מנחת שלמה, ח"א עמ' רכ; שם סי' ע מעמ' ת ואילך; חוות בנימין, ח"א סי' ב; וכך היא הוראת הרבנים הראשיים לישראל: הרב גורן, הרב עובדיה יוסף, הרב שפירא והרב אליהו - עי' ס' התורה והארץ, ח"א עמ' 242-244.
9. הרב עובדיה יוסף, מובא בילקוט יוסף, זרעים ח"ב עמ' רעא; ועי' בהערה הקודמת.
10. חזו"א, ערלה סי' ב ס"ק יג; שם דיני ערלה אות לב.
11. רמב"ם, הל' מע"ש פ"י ה"ב; כס"מ ורדב"ז שם ה"א.
12. רמב"ם, הל' מעשר פ"ו ה"ו.
13. שו"ע, יו"ד סי' שלא סעי' ק"ז.
14. עפ"י רמב"ם, הל' תרומות פ"ב ה"ג.
15. ועי' במפרשי המשנה, דמאי פ"ה מ"ח; מהר"י קורקוס, הל' מעשר פ"ו ה"ו ד"ה לצורך.
16. ביאור הגר"א לירושלמי, פ"ה ה"ח ד"ה אלא לצורך; עפ"י זה מתירים לשווק פירות טבל לבית האריזה, למנוע תקלות בהפרשת תרו"מ, כפי שפסק הרש"ז אויערבאך לחברי מכון התורה והארץ, מובא במערכת הציבורית, פ"ד עמ' 44.
17. עפ"י רמב"ם, הל' מעשר פ"ו ה"ו; עפ"י ירושלמי, דמאי פ"א ה"ג.

הרמב"ם (הל' מעשר פ"ו ה"ט), וזו לשונו: 'אין פורעין חוב מן הטבל מפני שהוא כמוכרו'.¹⁸ אמנם נחלקו הפוסקים אם פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר בכלל איסור זה: יש הסוברים שבשלב זה אין איסור למכור את הפירות, משום שעדיין אין חובה להפריש מהם תרו"מ.¹⁹ מאידך, יש חולקים וסוברים שאסור למכור פירות שאינם מעושרים מיד לאחר שהם נקטפו מהעץ, כיוון שבשלב זה אם יפרישו מהם תרו"מ ההפרשה תועיל.²⁰ כמובן, גם לדעתם מותר למכור זיתים לשמן וענבים ליין בעודם טבל, כי במקרה זה אף בדיעבד ההפרשה אינה מועילה.²¹ אך נתנית רשות לקטוף מפירות שעל העץ מותרת לדעת כולם, כפי שמותר למכור פירות המחוברים לעץ, כיוון שבשלב זה כשהפירות על העץ, כלל לא תועיל הפרשת תרו"מ. לכן מותר לאדם לתת רשות לקטוף מפירות גינתו וחובת ההפרשה היא על הקוטפים ולא על בעל הגינה. אמנם אם קיים חשש סביר שהאנשים שקוטפים לא יפרישו תרומות ומעשרות, מוטל על בעל הגינה להפריש תרומות ומעשרות בתיאום איתם, כדי למנוע מהם אכילת טבל.

3. שילוח הקן בשטחים ציבוריים שבתוך היישוב / הרב אהוד אחיטוב

שאלה | האם יש מצוות שילוח הקן כשהציפורים מקננות בשטחים ציבוריים או פרטיים שבתוך היישוב?

תשובה | מצוות שילוח הקן שייכת דווקא בציפור שאינה 'מזומנת לפניך' ברשות הפרטית השמורה. על פי הלימוד מהפסוק (דברים כב, ו): 'כי יקרא קן צפור לפניך'; 'כי יקרא - פרט למזומן' (חולין קלט ע"א). כלומר, כאשר הציפור מקננת בקן הנמצא ברשותו של אדם ובמקום המוגדר כ'חצר המשתמרת' - אין מצווה לשלח אותה. ציפור המקננת במקום שאינו משתמר יש מצווה לשלח, אף כשהקן בשטח פרטי. משום כך, מצווה לשלח ציפור המקננת על גגון גבוה, על מזגן התלוי על קיר חיצוני גבוה, בתוך ארגז של תריס וכדו'. מקומות אלו אינם בכלל 'מזומן לפניך', כי לבעל הבית אין שליטה על הציפורים שנכנסות ויוצאות מאותם מקומות. אולם המצווה היא רק לשלח ציפור טהורה. כדברי חז"ל, שסתם 'ציפור' הכתובה בתורה הכוונה לציפור טהורה.²² המצווה היא לשלח את הנקבה ולא את הזכר גם אם הוא יושב על האפרוחים או הביצים. ומכיוון שהנקבה של היונה שהיא הציפור הטהורה הנפוצה המקננת בארץ, נמצאת בקן

18. מטעם זה פסק הרמב"ם, הל' מעשר פ"ו ה"י, שצריך לעשר פירות שהמלך גבה ממנו כפירעון חוב, עי' מעדני ארץ, תרומות פ"ד ה"י אות ב ד"ה במסכת. בפשטות הנימוק השני שלא ליהנות מפירות טבל, לא ניתן לאומרו בנתנית פירות טבל במתנה, כי הלכה כדעת הרמב"ם הל' מעשר פ"ה ה"ד, שמתנה אינה כמכר, לעניין קביעות למעשר בנתנית רשות לקטוף, ערוה"ש, זרעים סי' קב סעי' י, טז; המעשר והתרומה, פ"ח סעי' ח; שלא כדעת החכמת אדם, מצות הארץ פ"ה סעי' ט, שהחמיר. ואף במקרים בהם גם לדעת הרמב"ם מתנה הריהי כמקח, זהו רק במתנה חשובה ולא בנתנית רשות גרידא לקטוף מן העץ כמו במקרה שלנו, תפא"י, מעשרות פ"ה אות ה; משנ"ר, שם פ"ד מ"ב סוף ד"ה תינוקות.

19. תוס' אנ"ש, דמאי פ"ה מ"ח; חסד לאברהם, דמאי פ"ו מ"ו ד"ה ובה"א; מעשרות פ"ה מ"ג ד"ה לא ימכור; תורת הארץ, ח"א פ"ב אות לט; אמונת יוסף על הירושלמי, מעשרות פ"ה ה"ב ד"ה לא ימכור.

20. מקדש דוד, תרומות סי' יח; מעשרות סי' יא; בדעת הרמב"ם, הל' מעשר פ"ו ה"ט; וכן למד הדרך האמונה, הל' מעשר פ"ו סעי' סו, בדעת החזו"א, דמאי סי' ז ס"ק כג, ועי' בציון ההלכה שם אות קמג.

21. עי' דרך אמונה, הל' תרומות פ"ו ס"ק סט.

22. משנה, חולין פ"ב מ"א; חולין קלח ע"ב-קלט ע"ב; רמב"ם, הל' שחיטה פ"ג ה"ה; שו"ע, יו"ד סי' רצב סעי' א-ג; ט"ז, שם ס"ק א; ש"ך, שם ס"ק א.

בשעות הערב והלילה בלבד, זהו הזמן לקיום המצווה.²³ באופן השילוח נחלקו הפוסקים, יש סוברים שהמצווה היא לגרום לציפור לעוף בכל דרך שהיא.²⁴ ויש חולקים וסוברים שצריך לאחוז בכנפיה ולשלח אותה בידיו.²⁵ ולדעת חלק מהפוסקים לא תיקנו לברך על מצווה זו, מכיוון שאדם עשוי לקחת את האם שלא על מנת לשלחה, ואף אם יתחרט וישלח אותה, הוא יקיים מצווה שנוצרה על ידי עבירה, ולכן 'לא פלוג רבנו', ומראש לא תיקנו עליה ברכה,²⁶ ויש שהעלו חששות נוספים.²⁷ לכן למעשה ראוי לברך בלי שם ומלכות- מחמת הספק.²⁸

מסקנה:

(א) מצוות שילוח הקן, קיימת גם בקן הנמצא בשטחים הציבוריים ביישוב ואפילו בשטח פרטי במקום שלא ניתן להגיע אליו בקלות כדי לשמור עליו.
 (ב) משום כך, קן שנמצא על מזגן ביתי התלוי על קיר גבוה, או על גג גבוה בחצר של הגן וכדו', כיוון שלא ניתן לשלוט בנעשה בקן - קיימת בו מצוות שילוח הקן. הדעה הרווחת בפוסקים שלא מברכים על מצווה זו. אלא אומרים בלא שם ומלכות: 'ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות שילוח הקן'.
 (ג) במקרים שקשה להגביה את הציפור, כגון: שהקן במקום גבוה וכדו', ניתן לכתחילה גם לשלח אותה על ידי הכשה במקל על העץ או המבנה, כדי שהציפור תעוף.

4. טיפול זוגי לשאינם שומרים תורה ומצוות / הרב אריאל בראלי

שאלה | אני מטפלת זוגית ולאחרונה מגיעים אליי לטיפול גם זוגות שאינם שומרים תורה ומצוות וגם זוגות שאינם נשואים. האם אני יכולה לחזק את הזוגיות שלהם?
תשובה | בשאלה זו יש להבחין בין שני מצבים שונים: בין זוגות החיים יחד ללא נישואין לבין זוגות נשואים שאינם שומרי תורה ומצוות. לגבי זוגות שאינם נשואים, יש בכך איסור

23. חולין קמ ע"ב; רמב"ם, הל' שחיטה פי"ג ה"י; שו"ע, יו"ד סי' רצב סעי' ז; קונטרס 'מצוות שילוח הקן' (סנדר), עמ' יד.

24. טור, יו"ד סי' רצב; וכן למד בדעת השו"ע, יו"ד סי' רצב סעי' ד, בביאור הגר"א, שם ס"ק ט, ושאר המפרשים. יש שלמדו כן גם בדעת הרמב"ם.

25. כן ביאר החתם סופר את דעת הרמב"ם, הל' שחיטה פי"ג ה"ה; ועי' לרבנו יוסף חיים, שו"ת תורה לשמה, סי' רעה. וכן הכריע בשאלה זו מו"ז הרה"ג עובדיה הדאיה זצ"ל בשו"ת ישכיל עבדי, ח"ב יו"ד קונטרס דברי שלום סי' ה; ובהרחבה בשו"ת ישכיל עבדי, ח"ו יו"ד סי' ה; וכתב כן גם בדעת הטור, יו"ד סי' רצב והשו"ע שם סעי' ד.

26. ברכ"י, יו"ד סי' רצב ס"ק א; בביאור דברי שו"ת הרשב"א, ח"א סי' יח; וח"ג סי' רפג; שו"ת ישכיל עבדי, ח"ו יו"ד סי' ה.

27. עי' פתחי תשובה, יו"ד סי' רצב ס"ק ב.

28. פסקי שילוח הקן, סעי' ה והע' כ, בשם הרב חיים קנייבסקי, שהנוסח הוא: 'ברוך אתה השם אשר קדשנו וכו' לשלח את הקן'.

'מסייע בידי עוברי עבירה'. כאשר מטפלת מחזקת ומטפחת קשר זוגי של זוג שאינו נשוי, היא למעשה מסייעת להם להמשיך במצב של עבירה. יסוד איסור זה מבוסס על חיוב להפריש אדם מאיסור, כפי שכתב הרא"ש במסכת שבת (פ"א סי' א): 'עובר עבירה מחויב להפרישו מאיסור, ואיך יסייע בידו'. לפיכך, אין לטפל בזוגות שלא באו בברית הנישואין.²⁹ אולם כאשר המצב הכלכלי של המטפלת דחוק יש מקום להקל. ההיתר לכך נובע משני טעמים עיקריים: ראשית, איסור מסייע בידי עוברי עבירה הוא איסור דרבנן,³⁰ ולא איסור דאורייתא.³¹ שנית, כפי שפסק הרמ"א,³² אף על פי שחייב אדם למחות בעוברי עבירה, מכל מקום אין אדם חייב להוציא ממונו על זה. כלומר, החיוב למחות ולהפריש את חברו מאיסור אינו מחייב את האדם להפסיד את פרנסתו או ממונו. מכאן שבמצב כלכלי דחוק, כאשר אי-מתן הטיפול יגרום להפסד פרנסה משמעותי למטפלת, ניתן לסמוך על היתר זה.³³ יתרה מזאת, אם יש סיכוי סביר שהטיפול הזוגי עשוי להביא את הזוג לקחת את הצעד החיובי של נישואין, הרי שיש בכך ממד חיובי נוסף שמחזק את ההיתר.³⁴ לגבי זוג נשוי שאינו שומר תורה ומצוות, המצב שונה לחלוטין. כאן אין איסור של מסייע בידי עוברי עבירה, שכן עצם הטיפול הזוגי אינו מסייע לעבירה כלשהי. להיפך, מתן טיפול זוגי לבני זוג נשואים הוא מעשה של חסד המלמד התנהלות זוגית של התחשבות הדדית ובכך מסייעים להם לשפר את איכות חייהם המשותפים.³⁵ לכן, גם אם בני הזוג אינם שומרי מצוות, חיזוק הזוגיות והמשפחה הוא ערך חיובי בפני עצמו. זאת ועוד, לעיתים הטיפול הזוגי עשוי להביא את בני הזוג להתקרב גם לקיום מצוות נוספות. לפיכך, לא רק שאין מניעה לטפל בזוגות נשואים שאינם שומרים תורה ומצוות, אלא שיש בכך מצווה של גמילות חסדים ושלום בית הוא יסוד חשוב בבניין החברה והמשפחה היהודית.

5. מקח טעות בהשכרת שמלת כלה / הרב אריאל בראלי

שאלה | בעלת סטודיו לשמלות כלה השכירה שמלת כלה חדשה לכלה, לאחר שהתאימו אותה במיוחד על פי בקשותיה המדויקות. במהלך החתונה נוצר קרע בשרוול השמלה, ואחת מחברותיה של הכלה תיקנה את הקרע באופן מאולתר, כך שמאותו רגע השמלה נשארה שלמה עד לסיום האירוע ולא נדרש ביטול או הפסקת החתונה. לאחר החתונה התגלע ויכוח בין בעלת הסטודיו לבין הכלה: בעלת הסטודיו דורשת את מלוא דמי ההשכרה, ואילו הכלה טוענת שמרגע שנודע לה על הקרע היא חוותה מתח ולחץ מתמשך מחשש שהקרע ייפתח שוב לעיני האורחים, ולדבריה נגרמה לה עוגמת נפש רבה; לכן היא מסרבת לשלם את דמי ההשכרה במלואם ואף דורשת פיצוי כספי על הנזק הנפשי שנגרם לה. מה הדין?

29. במקרה זה אין איסור 'לפני עור לא תתן מכשל', עיין שו"ת יחווה-דעת, ח"ג סי' סז.

30. ב"ח, יו"ד סי' שג סעי' ב.

31. לדעת הנצי"ב בשו"ת משיב-דבר, סי' לא, אין איסור 'מסייע' כאשר מדובר על סיוע לפני הזמן שבו יעברו את העבירה.

32. רמ"א, יו"ד סי' שלד סעי' מח.

33. שו"ת דברי יציב, או"ח סי' רלה אות ד.

34. לדעת הש"ך, יו"ד סי' קנא ס"ק ו אין איסור מסייע למי שמוגדר על פי ההלכה מומר.

35. ואף שאינם שומרים על טהרת המשפחה מכל מקום יש ערך גדול לחיזוק המשפחה בישראל בייחוד שמדובר על זוג שכבר חי ביחד.

תשובה | מקרה כזה ראוי להתברר בפני בית דין לממונות, שם ניתן לדייק היטב בכל פרטי העובדות והטענות של שני הצדדים. באופן כללי, ניתן לדמות את הסוגיה להלכה העוסקת בשוכר חמור לצורך עבודה, שבמהלך השכירות התעוור החמור, אך עדיין ניתן להשתמש בו לעבודתו - שפסק ה'שלחן ערוך'³⁶ שהשוכר חייב לשלם את מלוא דמי השכירות, משום שהחפץ השכור עדיין ראוי לתכליתו. על דרך זה מסתבר לומר שגם הכלה חייבת בדמי שכירות השמלה במלואם, שהרי בפועל השתמשה בשמלה לכל משך החתונה ומתברר שהייתה ראויה לשימוש גם לאחר התיקון הארעי. עם זאת, יש מקום להסתפק בהשוואה זו, שהרי מצופה שהשמלה תהיה מחוזקת ומאובטחת במיוחד באופן שמונע מראש תקלות מביכות מעין אלו. ואכן לכלה לא הייתה תחושת ביטחון בשמלה על אף שתוקנה - שמא תיקרע. תשלום מלא מכוון רק לשמלה תקינה המשמשת לכל החתונה, מה שאכן קורה ברוב המקרים כאשר השמלה מחזיקה מעמד במשך כל החתונה.³⁷ ולכן ניתן לדמות זאת להלכה הסמוכה שם, העוסקת בחמור שנחבל במהלך העבודה עד **שאינו ראוי עוד לשימוש**, ובמקרה כזה השוכר פטור מתשלום מכאן ולהבא. לאור זאת, נראה **שאינו מקום לפטור** מתשלום, שכן הכלה נהנתה בפועל מן השמלה במשך כל האירוע, אולם גם **אין לחייב בתשלום מלא**, ויש להגיע לפשרה הוגנת ומוסכמת בין הצדדים על גובה התשלום בהתאם לדין 'נהנה'. אשר לטענת עוגמת הנפש, בהלכה חיוב על צער ובושת נאמר על מי שחבל בחברו באופן ישיר, ולא בכל מקרה של נזק עקיף או תחושת צער, ולכן אין לחייב על כך; ואף במסגרת הפשרה אין מקום לייחס אחריות של בושת או צער לבעלת הסטודיו, מאחר שהיא תופרת מקצועית ובעלת ניסיון, ויש להניח שלא הייתה כאן רשלנות אלא תקלה,³⁸ ובמקרים כאלה אין חיוב של דמי צער או בושת.

לסיכום - באופן עקרוני הכלה צריכה לשלם על שכירות השמלה, יש לפשר בין הצדדים ולהגיע להסכמה על סכום התשלום.

6. ירושת הבנות / הרב אריאל בראלי

שאלה | אבי, עליו השלום, הביע בפירוש ובפני כל בני המשפחה את רצונו שחלקי הירושה יחולקו בשווה בין כל ילדיו, בנים ובנות, והדבר מקובל וברור לכולם ללא מחלוקת. הוא אף ביקש להכין עבורו צוואה שתסדיר חלוקה שוויונית זו, אולם לא זכה לחתום עליה לפני פטירתו. כעת, הבנים מסרבים לחלק את העיזבון בחלקים שווים עם אחיותיהם, בטענה שעל פי דין תורה רק הבנים נחשבים יורשים. מהו הדין במקרה זה?

תשובה | דיני הירושה על פי התורה קובעים בבירור שבנים זכאים לרשת לפני בנות, כפי שעולה מפרשת בנות צלפחד המפרטת את סדרי העדיפות בירושה - בן קודם לבת, ורק במצב שאין בנים כלל זכאיות הבנות לרשת את העיזבון. זוהי הלכה מפורשת בתורה, ולכן מבחינה פורמלית הבנים נחשבים היורשים הטבעיים של האב. כמו כן, מבחינה הלכתית טכנית, העובדה שהמנוח לא חתם על הצוואה שהוכנה עבורו מהווה פגם משמעותי

36. שו"ע, חו"מ סי' שי סעי' א.

37. עיין בפתחי תשובה, חו"מ סימן רלב ס"ק ב, שכאשר קיימת טענת מקח טעות בפרט אחד כל העסקה מתבטלת.

38. שו"ע, חו"מ סי' תכא סעי' ג.

שפוסל אותה מלהיחשב צוואה תקפה. יתרה מכך, ישנה אפשרות לפרש את אי החתימה כביטוי לכך שהמנוח לא השלים את גמר דעתו - הרי הוא ידע שחתימתו נחוצה להפיכת המסמך לתקף, ומשלא חתם, יש מקום לטעון שבסופו של דבר לא החליט סופית לקיים את הצוואה כפי שנוסחה. מכאן שצוואה שלא נחתמה אינה נחשבת למסמך בעל תוקף הלכתי מחייב.

עם זאת, המציאות ההלכתית והמעשית של ימינו מורכבת יותר מהגדרה הפורמלית הזו. בבתי הדין הרבניים של ימינו נהוגה גישה מעשית לפיה הדיינים משתדלים לשכנע את הבנים להסכים מרצונם להקנות חלק שווה לאחיותיהם בירושה. ההנמקה להתערבות זו מושתתת על עיקרון ה'אומדנא דמוכח' - הערכת כוונתו האמיתית של המוריש, וכאשר ברור שזה היה רצונו של האב, הדיינים ממליצים בחום לפני האחים לקיימו, וזאת מתוך הבנה שהתנהגות כזו מכבדת את האב ומקיימת את כוונתו האמיתית. יתרה מכך, קיימת דעה המופיעה בשו"ת 'ביע אומר'³⁹ הטוענת שבנסיבות מסוימות, הבנות יכולות להפעיל מנוף משפטי כלפי הבנים על ידי סירוב לחתום על צו הירושה בבית הדין הרבני. ההיגיון שביסוד עמדה זו הוא שהואיל וחוקי מדינת ישראל מעניקים לבנות זכויות שוות בירושה, ורצון המוריש היה ברור ומפורש בעניין זה, הרי שאם הבנים דורשים מהבנות לוותר על זכויותיהן החוקיות לטובת פסיקה הלכתית בבית הדין, מן הראוי שהבנים יפצו אותן בדמות חלוקה שוויונית המשקפת את רצון האב. נוסף על כל האמור לעיל, במקרה הנדון קיים משקל הלכתי נוסף ומשמעותי הנובע מכך שהאב הביע בפירוש ובפני כל בני המשפחה את רצונו לחלוקה שוויונית, והדבר ידוע ומוכר לכולם ללא מחלוקת. במצב זה מתעורר העיקרון ההלכתי 'מצווה לקיים דברי המת', עיקרון זה מטיל חובה מוסרית והלכתית על היורשים - במקרה זה הבנים - לקיים ולכבד את רצון אביהם המנוח בנוגע לאופן חלוקת הכספים והנכסים שעברו אליהם בירושה.⁴⁰ יש להדגיש שמדובר במצווה ולא בחובה משפטית הניתנת לאכיפה, ולכן אין באפשרות בית הדין לכפות את הבנים במישרין לקיים את רצון אביהם. אולם, למרות שמבחינה דינית פורמלית רק הבנים הם היורשים על פי ההלכה, ראוי ונכון להבהיר להם בצורה ברורה וחד-משמעית שמוטלת עליהם אחריות הלכתית ומוסרית לכבד את רצונו המפורש של אביהם ולמלא אחר כוונתו על ידי מתן חלק שווה גם לאחיותיהם בירושה, וזאת מתוך הבנה שכך יקיימו את מצוות כיבוד אביהם גם לאחר מותו.

7. ליקוי שהתגלה בדירה שנמכרה 'As Is' / משפטי ארץ

שאלה | מכרנו את דירתנו, ובחזרה נכתב שהקונה רוכש את הדירה 'As Is' (כמות שהיא).

39. שו"ת יביע אומר, ח"ט חו"מ סי' ח.

40. אומנם השו"ע, חו"מ סי' רנב סעיף ב, פסק שאומרים מצווה לקיים דברי המת רק אם הופקד בידי שליט, אך עיין, ש"ך, שם ס"ק ד, שאם ציווה את היורשים להשליש הרי שדי בכך.

יום לפני מסירת המפתח, גילינו נזילה מברז מכונת הכביסה (דבר שלא ידענו עליו קודם לכן). תיקנו והחלפנו את הברז, וכשעזבנו לא הייתה נזילה. בעת קבלת המפתח, הקונה טען שאיש מקצוע מטעמו בדק ומצא שעדיין קיימת נזילה, וספק אם התיקון יחזיק מעמד. לדבריו, אם הנזילה תחזור, יהיה צורך להחליף את הצנרת שבתוך הקיר. על מי חלה האחריות להחלפת הצינור ותשלום התיקון?

תשובה | בדיני ממונות אין להכריע ללא שמיעת שני הצדדים, בפרט במקרה כגון דא, שבו שינוי בפרטים הקטנים עשוי לשנות את הדין. עם זאת, ניתן לכתוב באופן עקרוני: (א) גם אם נכתב בחוזה שהמכירה היא במצב 'As Is', אין הדבר פוטר בהכרח את המוכר מתיקון ליקוי שהתגלה. ה'שלחן ערוך' (חו"מ סי' רלב סעי' ז) פסק, וזו לשונו:

כל הלוקח סתם, אינו לוקח אלא הדבר שלם מכל מום. ואם פירש המוכר ואמר: על מנת שאין אתה חוזר עלי במום, הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחול הלוקח, או עד שיאמר לו: (כל מום) שימצא במקח זה הפוחת דמיו עד כך וכך קבלתי אותו, שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל לו בו ויפרש אותו.⁴¹

כלומר, החזקה היא שאדם קונה מוצר שלם ותיקן. כדי שהקונה ימחל על זכותו לתבוע בגין פגם, על המוכר לפרט במפורש את המום הספציפי, או לציין בבירור עד איזה שווי של פגם הקונה מוכן למחול. סעיף כללי בחוזה אינו מהווה מחילה אוטומטית על מום נסתר שלא פורש. נוסף על כך, מבחינה משפטית, ייתכן שהמונח 'As Is' מתייחס למצב הדירה בעת המסירה ולא בעת החתימה. כיוון שהתקלה התגלתה לפני המסירה - חובת התיקון מוטלת עליכם. כמו כן, גם אם המוכר הראה לקונה את הברז ואמר שתיקן אותו, אין הדבר עומד בקריטריונים של מחילה על מום, שכן הקונה סמך על דברי המוכר שהליקוי סודר.

(ב) להלכה, כאשר מתגלה בדירה תקלה הניתנת לתיקון ואינה מוגדרת כ'מום בגוף המקח', כלומר פגם מהותי בדירה, על המוכר לתקן את הליקוי ואין מבטלים את המקח בשל כך.⁴²

8. ספסל פרטי ברשות הרבים המהווה מטרד / משפטי ארץ

שאלה | אנו מתגוררים בבית פרטי הממוקם בקצה רחוב של בתים פרטיים, כשמעבר לגדר ביתנו עובר שביל ציבורי ומעברו השני בנייני מגורים. אחד השכנים מהבניין שמולנו הציב ספסל פרטי בשביל הציבורי, סמוך לגדר שלנו (כ-2 מטרים מחלון המטבח). הספסל מושך אליו בני נוער ואנשים נוספים, בעיקר בערבים ובשבתות, והדבר גורם לרעש רב, לכלוך, ובעיקר לפגיעה קשה בפרטיות (היזק ראיה), שכן היושבים צופים ישירות לחצר ולחלון המטבח. לעיתים אף מטפסים ילדים על הגדר ומציצים פנימה. ביקשנו מהשכנים להזיז את הספסל, אך הם סירבו בטענה ש'כולם נהנים מהספסל'. האם על פי דין תורה ניתן לחייבם להזיז את הספסל בשל הנזקים הנגרמים לנו?

תשובה | על השכן מוטלת החובה לסלק את הספסל:

41. וראה: סמ"ע, חו"מ סי' רלב ס"ק ז; נתיבות המשפט סי' רלב ס"ק ב - שמשמע ממנו אחרת בשיטת הטור; פתחי תשובה, חו"מ סי' רלב ס"ק ד בשם תשובת שבות יעקב.

42. ראה: שו"ת הרא"ש, כלל צו סי' ו; שו"ת הר"י מיגאש, סי' נא; שו"ע, חו"מ סי' רלב סעי' ה ורמ"א שם; פרישה, שם ס"ק ה; ופסק דין ארץ חמדה גזית, 82171.

א) אין להניח חפצים ברשות הרבים ללא אישור הרשות המקומית. רשות הרבים אינה הפקר, ואין היחיד רשאי לעשות בה כבתוך שלו. טענת השכן כי 'הציבור נהנה' אינה קבילה כאשר ישנו אדם פרטי הניזוק מכך באופן ישיר. הסמכות לשקול את מכלול השיקולים ולקבוע היכן להציב ספסלים נתונה בידי הרשות המקומית בלבד.

ב) המקרה דנן דומה למתואר בגמרא⁴³ אודות רב יוסף, שדרש משכניו להפסיק מלאכת הקזת דם בחצרם כיוון שהיא משכה עורבים שטינפו את תמריו. למרות שהנזק אינו ישיר אלא 'גרמא', נפסק שאסור לאדם ליצור מוקד המושך מזיקים לרכוש השכן. להניח חפץ ברשות הרבים המושך בקביעות אנשים הגורמים לרעש ולנזק לשכן קל וחומר, ואף שניתן לחלק בין בעלי חיים לאנשים בעלי בחירה, מכל מקום יצירת המוקד המזיק אסורה.

ג) הצבת הספסל מחמירה את היזק הראייה הקיים ברשות הרבים. כפי שמבואר בגמרא⁴⁴, ישנו הבדל מהותי בין מבט אקראי של עוברי אורח לבין מבט קבוע וממושך. הצבת ספסל ליד החלון הופכת את המבט האקראי לשהייה ממושכת, המאפשרת התבוננות מעמיקה לתוך הבית בכל שעות היממה ולפגיעה בפרטיות, ולכן הדבר אסור.

9. קיום דברי האב שנאמרו בעל פה ללא צוואה / משפטי ארץ

שאלה | אבינו נפטר ולא הותיר צוואה כתובה, אך לפני מותו הביע את רצונו בעל פה באוזני הבנים. האב לא היה במצב של 'שכיב מרע', אלא סבל מחולשה וקושי לעמוד.

א. האם יש תוקף מחייב לדבריו?

ב. האם יש משמעות לניסוח המדויק - 'תנו', 'אני מעוניין', 'יטול'?

ג. האם מדובר בחיוב גמור או רק במצווה מוסרית?

ד. האם האחים רשאים להסכים ביניהם על חלוקה שונה מהחוק/ההלכה?

ה. האם הבת יכולה לרשת, כאשר הבכור מוותר על חלק הבכורה ומעוניין בחלוקה שוויונית?

ו. לגבי התחייבות שנתן האב בחייו (למשל סכום שהתחייב בווארט לנישואין) אך לא נכתב שטר - האם הבן זכאי לסכום זה?

תשובה | א) תוקף דברי האב: אכן, דברי האב עשויים לחייב מדין 'מצווה לקיים דברי המת' (גיטין יד ע"ב), אך נחלקו הפוסקים באילו תנאים: דעת הש"ך⁴⁵ ערוך⁴⁵ היא כדעת רבנו תם, שדין זה קיים רק אם הממון הופקד ביד אדם שלישי לשם כך. אולם, הרמ"א⁴⁶, הסמ"ע⁴⁷ והש"ך⁴⁸ פסקו כשיטות החולקות, שגם אם האב ציווה את הבנים ישירות - אמר להם 'תנו', חלה מצווה לקיים את דברי המת. האגרות משה⁴⁹ פסק שיש לחוש לשיטתם

43. בבא בתרא כב ע"ב.

44. בבא בתרא ו ע"ב.

45. שו"ע, חו"מ סי' רנב סעי' ב.

46. שו"ת רמ"א, סי' מח.

47. סמ"ע, חו"מ סי' רנב ס"ק ח.

48. ש"ך, חו"מ סי' רנב ס"ק ד.

49. שו"ת אגרות משה, חו"מ ח"ב סי' מב.

מספק. למעשה: כיוון שיש פוסקים הסוברים שיש בדבר מצווה, אם האב אמר במפורש לשון ציווי - 'תנו', בפני היורשים - מצווה לקיים את דבריו.

(ב) מהי הלשון המחייבת? יש להבחין בין ניסוחים שונים בדברי האב: מדברי המהרש"ם⁵⁰ עולה שאם האב פנה לבנים בלשון בקשה, או אפילו נקט לשון סביל ('ינתן לפלוני'), הדבר נחשב כלשון ציווי ומחייב. אולם, נראה שלכל השיטות ביטויים כגון 'הריני נותן' או 'טול פלוני' אינם מוגדרים כלשון ציווי.⁵¹ לפיכך, אם האב נקט לשון של סיפור - כלומר תיאר את רחשי ליבו - 'אני מעוניין שיהיה כך', 'הייתי רוצה ש...', אך לא הפנה את הדברים כהוראה מפורשת כלפי אדם אחר - לכאורה לשון זו אינה מחייבת את היורשים.

(ג) גדר החיוב (קניין או מצווה): נחלקו הראשונים האם 'מצווה לקיים דברי המת' היא קניין גמור או חובה המוטלת על היורשים.⁵² כך או כך, גם אם מדובר בחיוב דתי ולא קנייני, המצווה מוטלת על כל אחד מהיורשים.

(ד) הסכמה בין האחים: אם אין תוקף הלכתי לדברי האב (כגון שלא הייתה לשון ציווי), הכסף שייך ליורשים והם רשאים לחלקו כרצונם. גם אם היה תוקף לדברי האב והאחים קיימו את דבריו, זכותם לאחר מכן להחליט לוותר זה לזה ולחלק את רכושם (שהרי כעת הוא שלהם) בכל דרך שיחפצו.

(ה) ירושת הבת: על פי דין תורה הבת אינה יורשת במקום שיש בנים, וויתורו של הבכור על חלקו אינו מעביר את הזכויות לבת אלא לשאר האחים. עם זאת, האחים יכולים להחליט מרצונם לתת מתנה לאחותם מהחלק שלהם. יתרה מזו, מן הראוי שהאחים ישתפו את האחיות בירושה כדי למנוע מחלוקות במשפחה וכדי לנהוג בדרכי נועם, וכך נהגו משפחות רבות וגדולות, וכן נהג הרב עובדיה יוסף במשפחתו.

(ו) התחייבות ל'ווארט': ככלל, 'דברים שבלב' או הבטחות בעל פה ללא מעשה קניין אינם מחייבים.⁵³ עם זאת, ה'שלחן ערוך'⁵⁴ פוסק שדברים שנאמרו בענייני שידוכין - 'כמה אתה נותן לבנך... עמדו וקדשו - קנו אותם דברים', נקנים באמירה, אם נאמרו סמוך לקידושין - 'עמדו וקדשו מיד', או אפילו אם הדברים לא נאמרו סמוך לקידושין אך היה סיכום ברור ביניהם. במקרה זה יש לבחון את הפרטים המדויקים כדי להכריע אם הדברים מחייבים.

10. פתיחת מעון בבניין מגורים משותף / משפטי ארץ

שאלה | אנו שוכרים דירה בבניין ישן בן 4 קומות, שבו רוב הדיירים (7 מתוך 8) הם שוכרים. לפני כחודשיים הושכרו שתי דירות בקומה הראשונה למעון ילדים (כ-40-50 ילדים), שעבר למקום באופן זמני. פעילות המעון גורמת לרעש רב בשעות היום, לעומס על התשתיות וללכלוך, ולפגיעה בשגרת החיים ובדיירים העובדים מהבית. כמו כן, קיים חשש לחריגות בטיחות ולשימוש בשטחים שאינם שייכים לדירות המדוברות. שאלתנו מתחלקת לשלוש:

א. האם כשוכרים אנו יכולים לדרוש מבעל הדירה שלנו לפעול לסילוק המעון?

50. שו"ת מהרש"ם, ח"ב סי' רכד.

51. וראה בפסקי דין רבניים, ח"ט עמ' 123.

52. ראה מחנה אפרים, הל' זכייה ומתנה סי' כט; קצות החושן, סי' רמח ס"ק ה שנוטה שאינו קניין.

53. שו"ע, חו"מ סי' קפט.

54. שו"ע, אה"ע סי' נא.

ב. האם אנו יכולים לדרוש ישירות מבעלי הדירות שהשכירו למעון לסלקו לאלתר?
 ג. האם להורים מותר לשלוח את ילדיהם למעון זה, למרות ההפרעה לשכנים?
תשובה | בפתח הדברים יש לציין כי הפוסקים העוסקים בסוגיה זו מודעים היטב למצוקת הדיור ולמטרד הרעש הנלווה לגני ילדים. ההכרעה משלבת בין עקרונות הלכתיים, החוק האזרחי ומנהג המקום.
 א) המעמד החוקי וההלכתי העקרוני: על פי חוק, פתיחת מעון בסדר גודל כזה דורשת 'שימוש חורג', אישור מהעירייה, והסכמת השכנים. עם זאת, בהלכה קיימים דיונים נוספים:

1) היתר דבר מצווה: הגמרא⁵⁵ מתירה לפתוח תלמוד תורה בבניין מגורים למרות הרעש. ה'טור' בשם הריטב"א הרחיב היתר זה לכל דבר מצווה. אולם, יש הסוברים שמעון יום אינו נחשב תלמוד תורה או דבר מצווה במובן זה. מטרת המעון היא בעיקר לאפשר לאימהות לצאת לעבוד לפרנסתן, ולמרות שפרנסה היא ערך חשוב, כתב ה'חתם סופר'⁵⁶ שאין היא נחשבת מצווה הדוחה את זכות השכנים לשקט, בשונה מתלמוד תורה.
 2) עסק חיוני שאין לו מקום אחר: המשנה⁵⁷ אוסרת פתיחת עסק רועש בבניין מגורים. למרות זאת, ה'חתם סופר' כתב שמותר לפתוח בבניין מגורים עסק שלא ניתן לפתוח באזור תעשייה, כמו מכירת יין בעבר, שאנשים היו באים לשתות בבית המוכר. בהסתמך על כך, יש פוסקים⁵⁸ המתירים פתיחת מעון בבניין מגורים, כיוון שזהו המקום הטבעי עבורו, בשל המחסור במבני ציבור וצורכי הקהילה, ולכן דינו כעסק ש'אי אפשר לו אלא בביתו'.

ב) תקנון הבניין ומנהג המקום: גם אם ישנם צדדים להקל, הדבר תלוי בהסכמות בין הדיירים.

1) תקנון מוסכם: אם דיירי הבניין חתמו על תקנון האוסר פתיחת עסקים, הסכמתם מחייבת והם אינם יכולים לפתוח מעון גם אם הוא דבר מצווה.⁵⁹
 2) התקנון המצוי: בבניינים ללא תקנון ספציפי, חל 'התקנון המצוי' האוסר שינוי ייעוד ללא הסכמה. בבתי הדין קיימות גישות שונות לגבי תוקפו ההלכתי: גישת דייני בני ברק היא שאין לו תוקף מחייב; גישת הרב אלישיב היא שהוא מחייב לגמרי. הגישה האמצעית היא שהתקנון מחייב,⁶⁰ אלא אם כן יש 'מנהג המקום' הסותר אותו.
 למעשה: בבניינים רגילים בריכוזים חרדיים, המנהג הרווח הוא לאפשר פתיחת מעונות וגני ילדים, והמנהג גובר על התקנון המצוי. באזורים שאינם כאלה, או בבנייני מגורים

55. בבא בתרא כא ע"א; שו"ע, חו"מ סי' קנו סעי' ג.

56. שו"ת חתם סופר, חו"מ סי' צב.

57. משנה, בבא בתרא כ ע"ב.

58. ראה עמק המשפט - שכנים, סי' לח.

59. יש לדון האם ההיתר לפתוח 'תלמוד תורה' הוא דין בהלכות שכנים או תקנה מיוחדת. גם אם זו תקנה, ניתן להתנות עליה בדיני ממונות. בספר דיני הבית המשותף, עמ' 243-245, ביאר מדוע תקנון האוסר עסקים מחייב גם ביחס לתלמודי תורה, ושאלין זה נחשב 'מתנה על מה שכתוב בתורה'. לכן, אם הוסכם במפורש שהבניין למגורים בלבד - ההסכמה מחייבת.

60. ראה ספר דיני הבית המשותף שם.

יוקרתיים (גם בציבור החרדי) שבהם מקפידים על כך - המנהג הוא שלא לפתות, והאיסור נשאר על כנו.

ג) מענה לשאלותיכם (זכויות השוכר): בהנחה שמדובר באזור בו אסור להקים גן מחמת המנהג או התקנון. אם בעל הדירה שלכם נתן את הסכמתו לפתיחת המעון, ידו על העליונה, שכן זכות ההחלטה על הרכוש המשותף היא של הבעלים. עם זאת, ייתכן שתוכלו לטעון למקח טעות ולבטל את חוזה השכירות. אם בעל הדירה לא נתן את הסכמתו, אתם זכאים לדרוש ממנו לפעול ולמחות בשכן. חובת המשכיר היא להעמיד לרשותכם דירה הראויה למגורים סבירים, ואחריותו למנוע מטרד חיצוני התלוי בהסכמתו או במחאתו.⁶¹ לשוכר יש זכות עמידה עצמאית למחות במי שמזיק לו מדין נזקי שכנים.⁶² לכן, אם על פי דין המקום אסור לפתוח שם מעון, אתם רשאים לדרוש את סילוקו גם ללא תיווך בעל הדירה שלכם. כלפי ההורים, נראה שאינכם יכולים לטעון שהם עוברים על איסור בשליחת ילדיהם. מאחר שישנם פוסקים המתירים את קיום המעון, מצד יישוב העולם וצורך השעה, וגם אם הדבר נוגד את התקנון ישנם צדדים להקל, לא ניתן להגדיר את מעשיהם כסיוע לדבר עבירה ואין למנוע זאת מהם.

11. אופן בדיקת מכונת גילוח / הרב מנחם פרל

שאלה | מהו אופן בדיקת מכונות גילוח במכון צומת: מה הבדיקה באה לברר, והאם וכיצד אפשר לעשות אותה בעצמי?

תשובה | הסבר נרחב על נושא זה נדפס בספר 'צומת',⁶³ וכאן נתייחס לצד המעשי של הדברים. ההלכה מתירה גילוח של הזקן באופן של 'מספריים כעין תער', והפוסקים נחלקו בשאלה האם היתר זה מתייחס לאופן הגילוח: מספריים - חיכוך של שני סכינים זה בזה; תער - חיכוך סכין אחד בגוף או לתוצאת הגילוח: מספריים - נותרות שאריות שער ניכרות; תער - לא נותרות. הבדיקה לא באה להכשיר את המכונה לכל הדעות, אלא רק לדעה שההיתר מתייחס לאופן הגילוח, שכן לדעה שהתוצאה קובעת - אין טעם לבדוק את המכונה, ויש לבדוק רק את התוצאה על הפנים, ובפועל - התוצאה היא שמכונת גילוח מסוגלת לגלח את הפנים ולהותיר עור חלק ללא שאריות שער ניכרות. בבדיקה במכון צומת מוודאים שהסכינים אינם נוגעים בעור, אלא חותכים את השערות רק בחיכוך עם הרשת של המכונה בעזרת ההתנגדות שלה. לכאורה, עצם קיומה של הרשת מעיד על כך שהסכינים אינם נוגעים בעור, אך בפועל המצב יותר מורכב, שכן המכונות כוללות מנגנון שמושך את השערות והעור לתוך נקבי הרשת, ולעיתים גם מנגנון גמיש שנועד להתאים לסוגי עור שונים ולאזורים שונים בפנים, ולכן יש צורך בבדיקה שהסכינים אינם נוגעים בעור, ואין די בעצם קיומה של הרשת. הבדיקה נעשית באמצעות סימון בעט של פסי דיו על גב היד. לאחר שהדיו מתייבש, מגלחים את מקום הפסים

61. ראה ספר הישר והטוב, ח"ג עמ' קיט-קכא.

62. פתחי חושן נזיקין, פט"ו הערה נז בשם שבט הלוי.

63. ספר צומת, ח"א פל"א.

במכונת גילוח, באופן דומה לגילוח הזקן. לאחר מכן בודקים האם הצבע של הפסים השתנה: אם הצבע השתנה, זה סימן שהסכינים נגעו בעור והמכונה אינה מאושרת; אם נשאר בעינו, זה סימן שהסכינים לא נגעו בעור והמכונה מאושרת.

בדיקה נוספת שנעשית להשלמה, היא ניסיון לגלח שערות בגב היד באמצעות סכיני המכונה ללא הרשת, וזאת לצורך בדיקה האם הסכינים מספיק חדים כדי לגלח ללא הרשת או שבאופן מובנה הם אינם מסוגלים לחתוך אלא עם הרשת. הבדיקה נעשית ע"י פירוק הסכינים ואחיזתם ביד והעברתם על גב היד השנייה בחוזקה. באופן עקרוני, מכונה שעברה את הבדיקה העיקרית אינה זקוקה לבדיקה הנוספת, שכן גם אם הסכינים מסוגלים לגלח ללא הרשת, בפועל הגילוח הרגיל נעשה עם הרשת. אף על פי כן אנחנו מבקשים כדי לתקף בדרך נוספת את הקביעה שהמכונה אינה מגלחת את השערות במגע ישיר עם העור כמו תער, אלא רק בחיכוך של הסכינים ברשת, כמו מספריים.

בנוסף לכל זה, מכון צומת מנחה שלא להצמיד את המכונה בכוח לפנים בעת הגילוח, וזאת כדי שיווצר שוני גם בתוצאה בין פעולת המכונה לפעולת תער, והיא תתקרב להגדרת 'מספריים כעין תער' גם לפי הפרשנות המחמירה הנ"ל שמצריכה שוני בתוצאה. איננו טוענים שהימנעות מהצמדה בכוח כבר הופכת את השימוש במכונה להיות מוסכם על כל הדעות, שכן עדיין ייתכן שיש שערות שנחתכות מהשורש בתוצאה זהה לתער, ורק באופן של מספריים, אך אנחנו מנחים לנהוג כך כדי להתקרב במידת האפשר לדעה המחמירה, וכך הנחה גם הרב עובדיה יוסף (שו"ת 'ביע אומר', ח"ט יו"ד סי' י, במסקנה בסוף התשובה): 'שלא להדק את המכונה אל עור הפנים'.

